

KAROL MALECZYŃSKI

POLSKOŚĆ NA CMENTARZACH WROCŁAWSKICH

Jak silny był jeszcze stosunkowo do niedawna żywioł polski we Wrocławiu, jak wielkich spustoszeń dokonały w ostatnich stu latach rządy hakaty pruskiej, a później terror hitlerowski, świadczą o tym m. i. polskie nazwiska na cmentarzach wrocławskich. Nikt by nie przypuszczał, jak wielka ilość polskich nazwisk ukrywa się przed oczyma zwykłego przechodnia, a nawet badacza stosunków narodowościowych, na kamieniach nagrobnych wrocławskich. Ilość około 5.000 robotników wykazana w oficjalnych spisach niemieckich we Wrocławiu w końcu XIX w. zostaje w ten sposób znakomicie powiększona. „Polskość“ cmentarzy wrocławskich dowodzi raz jeszcze, że nawet taki rzekomo zgermanizowany Wrocław w istocie swej, w głębiach swej robotniczej ludności był polski.

Oczywiście nazwisko, czy nawet imię polskie, nie świadczy jeszcze, że jego właściciel był Polakiem. Ninkowskich, Szczigelów, Ziembów, czy Pokornych, nie mających poza nazwiskiem nic wspólnego z polskością, było i jest dosyć w Niemczech. Nieraz są to potomkowie przodków od wielu pokoleń już zniemczonych; często jednak zachowanie czystości polskiego brzmienia nazwiska dowodzi, że proces germanizacyjny zaledwie

się rozpoczął, że taki np. Mocny Karol, Kandzierowski Paweł, Maligłówka Maria, Kapolcha Margaritta wszystkich nici z polskością nie zerwali, że byli może drugim a najwyżej trzecim pokoleniem, które zaczęło używać języka niemieckiego. A wiele zniekształceń nazwisk trzeba położyć na karb myłek, czy rozmyślnych zniekształceń nazwisk przez rzemieślników niemieckich, ryjących polskie nazwiska na kamieniu.

Tak czy inaczej polskie nazwiska na krzyżach cmentarnych śląskich, a specjalnie wrocławskich, świadczą, że proces germanizacyjny nie został zakończony, że powrót Danbrowskiego do Dąbrowskiego, Wanszeka do Wąsika, Przybilla Kate do Przybyłło Katarzyny jest jeszcze dziś bodaj możliwy, a w każdym razie dowodzi, że Dolny Śląsk jeszcze w bardzo niedawnej przeszłości, za czasów Niemcewicza, Pola i jeszcze później tętnił polskim życiem w najniższych choćby warstwach i dopiero ostatnie lata XIX w. i w. XX przyniosły na tym polu zasadnicze zmiany.

Rozpoczynając publikowanie polskich nazwisk na cmentarzach dolnośląskich dajemy pierwszeństwo Wrocławowi, ogłaszając jako pierwszy spis nazwisk z dawnego cmentarza św. Wawrzyńca przy obecnej ul. Bujwida. Przy każdym nazwisku podajemy nr grobu i wedle nich je porządkujemy. Z zestawienia tego już na pierwszy rzut oka narzuca się ciekawe spostrzeżenie. Na 837 przeglądniętych grobów, 223, tj. przeszło 1/4 ma brzmienie słowiańskie, polskie. Czyżby ten stosunek ilościowy oddawał rzeczywisty procent ludności polskiej we Wrocławiu w początkach XIX w.?

Materiał zebrany został przez II żeńską drużynę harcerską przy I gimn. państwowym we Wrocławiu. Oby ta forma nagrody za jej trudy i prace stanowiła zachętę dla innych wstąpienia w ich ślady.

Nr. grobu	Imię i nazwisko	Data urodzenia	Data śmierci
6	Dziuba Teodor	6, 11, 1808	17, 1, 1903
8	Dendrolik Jan	23, 9, 1912	3, 8, 1943
10	Duchalska Gertruda	1905	1943
11	Mantkowska Waleria	27, 9, 1869	13, 8, 1931
12	Czichy Karol	21, 4, 1869	21, 12, 1935
13	Wojciech Jadwiga	8, 8, 1850	9, 10, 1921
15	Poloczek Anna	21, 4, 1863	8, 3, 1939
17	Kruczek Wincenty	19, 7, 1855	19, 2, 1933
18	Bartak Józefa	21, 6, 1938	11, 3, 1943
20	Suchy Maria	9, 4, 1871	30, 11, 1936
21	Kuszyński Piotr	5, 4, 1897	27, 4, 1944
23	Czeniszek Ryszard	28, 12, 1897	16, 4, 1944
24	Urbanek Werner	12, 3, 1875	24, 4, 1935
27	Kremski Edmund	2, 5, 1900	18, 11, 1930
27	Baranowska Anna	5, 8, 1874	21, 12, 1911
29	Janecki Jan	1872	1939
30	Mocny Karol	22, 12, 1895	4, 2, 1920
30	Jinec Stanisław	31, 3, 1875	12, 3, 1933
31	Gajewski Józef	—	3, 3, 1939
31	Gajewska Emma	—	1, 7, 1940
32	Bninskol Karol	16, 2, 1878	20, 8, 1931
35	Janecka Małgorzata	1888	1940
35	Potyka Marta	3, 2, 1872	22, 2, 1932
38	Dybek Paweł	29, 9, 1847	8, 5, 1923
38	Dybek Erwin	12, 6, 1884	6, 4, 1935
39	Klonek Feliks	30, 5, 1879	3, 4, 1939
42	Mika Paulina	20, 11, 1846	4, 3, 1924
42	Pońska Klara	12, 8, 1858	18, 4, 1920
43	Merczinek Henryk	12, 2, 1875	1, 2, 1939
43	Merczinek Piotr	23, 5, 1867	28, 5, 1927
43	Merczinek Emilia	9, 8, 1917	17, 11, 1931
44	Rokita Otton	18, 10, 1853	21, 4, 1926
47	Swierszczyk Teodor	8, 9, 1855	6, 10, 1927
47	Kandziorowski Paweł	1887	1935
51	Pokorna Magda	15, 7, 1893	26, 11, 1931
52	Cieślich Beata	24, 3, 1886	9, 6, 1936
58	Janaszki Paweł	30, 9, 1858	8, 6, 1921
58	Janaszka Gertruda	7, 6, 1866	3, 7, 1934
59	Recha Maria	9, 8, 1862	21, 10, 1921
64	Moch Józef	16, 3, 1900	14, 3, 1920
67	Pachur Anna	11, 3, 1880	12, 10, 1903
72	Ollek Franciszka	9, 3, 1871	13, 9, 1932
72	Ollek Karol	11, 12, 1866	17, 5, 1943
79	Postulko Wiktor	14, 12, 1864	7, 6, 1930
81	Puder Beata	6, 2, 1869	11, 2, 1934
81	Sfowik Luda	2, 5, 1868	19, 11, 1938
83	Malenkowicz Robert	20, 9, 1854	5, 5, 1929

Nr. grobu	Imię i nazwisko	Data urodzenia	Data śmierci
85	Przyroska Maria	20, 2, 1852	6, 2, 1933
86	Cygan Otton	5, 1, 1898	14, 4, 1935
92	Szczyż Antoni	12, 2, 1843	4, 8, 1900
92	Szmitówna Joanna	20, 6, 1936	4, 9, 1944
92	Wilczyńska Emma	1, 11, 1859	1, 9, 1922
97	Pogoda Grzegorz	13, 6, 1880	17, 12, 1939
97	Jakubowska Maria	1933	1939
98	Kruszyński Teodor	28, 4, 1852	20, 4, 1931
99	Bienik Piotr	31, 1, 1864	24, 9, 1933
103	Czaja Anna	19, 2, 1851	19, 4, 1934
103	Lewczyński Bernard	17, 8, 1875	8, 5, 1930
104	Pogrzeba Piotr	27, 5, 1892	31, 3, 1940
104	Jam Emil	10, 2, 1860	3, 1, 1921
106	Pogrzeba Marta	25, 2, 1887	12, 7, 1942
106	Szukało Klara	7, 1, 1871	11, 3, 1934
109	Biernacki Paweł	21, 1, 1872	14, 6, 1940
109	Biernacki Alfred	16, 12, 1873	14, 1, 1941
109	Olchwowski Rud	16, 5, 1915	15, 7, 1942
112	Zagłiska Aleksandra	31, 11, 1864	7, 3, 1928
115	Zarembowicz Antoni	12, 6, 1855	1, 3, 1925
117	Sybka August	15, 8, 1886	19, 9, 1934
120	Senczki Wilhelm	9, 2, 1840	10, 9, 1904
122	Senczka Beata	9, 11, 1833	3, 4, 1910
122	Galuszka Ludwik	9, 5, 1875	16, 2, 1922
122	Skrzeskowska Anna	26, 7, 1862	26, 2, 1934
123	Dombrowska Izabella	25, 11, 1896	23, 7, 1932
128	Nowak Leopold	6, 9, 1839	2, 5, 1903
129	Maligłowka Franciszek	30, 9, 1825	27, 8, 1912
129	Maligłowka Maria	11, 1, 1830	12, 10, 1898
130	Krawczyk Jakób	15, 7, 1867	2, 9, 1942
131	Pietrowski Otton	10, 9, 1900	26, 11, 1933
132	Winowski Karol	4, 2, 1846	30, 1, 1915
132	Winowska Karolina	4, 10, 1847	31, 09, 1912
134	Grzymański Edmund	2, 5, 1907	18, 12, 1930
134	Klonowski Stanisław	8, 9, 1865	14, 9, 1934
139	Schupich Wacław	8, 9, 1862	5, 7, 1930
140	Tarnowska Marika	13, 11, 1915	26, 5, 1944
143	Malchewska Weronika	3, 2, 1861	30, 6, 1930
144	Domanicha Marta	30, 12, 1882	5, 5, 1939
144	Przybilla Grzegorz	3, 4, 1803	20, 10, 1936
148	Kreszczmur Paulina	3, 11, 1861	2, 12, 1939
150	Kawurek Maria	25, 11, 1857	21, 5, 1923
150	Kawurek Antoni	24, 1, 1854	30, 12, 1936
156	Gryszka Paweł	1881	1934
157	Dworzaczek Anna	28, 2, 1866	14, 1, 1929
158	Załaszyński Wolfram	—	12, 5, 1930
159	Polak Herbert	24, 7, 1907	9, 5, 1943

Nr. grobu	Imię i nazwisko	Data urodzenia	Data śmierci
163	Grzywa Stefan	11, 9, 1870	21, 11, 1936
165	Cuchoń Marta	20, 2, 1866	2, 12, 1936
167	Nowak Anna	1849	1881
167	Nowak Karol	1849	1934
171	Kapolla Johann	8, 7, 1882	20, 1, 1937
173	Jonich Franciszek	1, 9, 1859	8, 9, 1936
173	Jonich Maria	2, 5, 1899	17, 5, 1935
175	Pustka Agnes	5, 9, 1870	3, 5, 1929
178	Swierzy Walentyna	24, 11, 1885	27, 6, 1939
178	Swierzy Bruno	22, 6, 1851	7, 6, 1898
178	Swierzy Anna	9, 6, 1862	—
178	Wilczek Leopold	13, 11, 1881	29, 1, 1937
180	Popowska Anna	15, 9, 1853	28, 4, 1938
181	Praffchelik Korneliusz	11, 1, 1810	24, 4, 1933
181	Praffchelik Ryszard	2, 11, 1885	—
182	Praffchelik Anna	17, 1, 1889	6, 2, 1937
184	Łukowski Anna	14, 2, 1895	27, 6, 1917
188	Śliwka Paulina	22, 7, 1850	29, 1, 1925
190	Łazinka Kurt	30, 4, 1892	13, 4, 1915
194	Łabiński August	13, 2, 1861	16, 2, 1935
194	Łabiński Kurt	30, 9, 1889	26, 2, 1920
197	Mazur Margarita	7, 9, 1890	10, 2, 1930
200	Muzek Jan	1882	1942
200	Pacha Józef	6, 11, 1872	7, 2, 1927
200	Baras Bruno	30, 3, 1859	9, 9, 1923
203	Marczinek Oskar	1861	1932
206	Kaspa Eburga	18, 2, 1868	1, 6, 1932
208	Dobin Anna	2, 11, 1851	20, 12, 19 8
215	Jidal Jan	1863	1921
217	Pruzikomski Janusz	13, 7, 1871	19, 4, 1942
222	Ksiński Danek	11, 10, 1901	7, 7, 1920
227	Sułka Maria	17, 7, 1871	22, 3, 1942
242	Przybilla Helena	25, 8, 1881	8, 9, 1937
242	Przybilla Adolf	3, 9, 1882	25, 12, 1942
242	Czarnowski Antoni	—	31, 1, 1882
242	Czarnowski Emilion	11, 10, 1888	17, 12, 1937
245	Fojtinek Anna	4, 10, 1884	19, 4, 1940
245	Fojtinek Maria	7, 10, 1912	9, 4, 1940
250	Rehulka Anna	4, 9, 1845	7, 7, 1920
251	Balas Matysiek	12, 1, 1875	13, 4, 1938
251	Balas Maria	—	30, 10, 1898
251	Ciaftowska Anna	27, 7, 1857	7, 4, 1940
252	Gryczkowski Karol	4, 11, 1902	5, 5, 1940
254	Sitka Karol	27, 4, 1849	10, 1, 1922
256	Nowotny Ewa	7, 9, 1922	7, 9, 1938
259	Palma Józefa	15, 7, 1855	14, 12, 1922
259	Palma Magdalena	8, 10, 1856	1, 10, 1936

Nr. grobu	Imię i nazwisko	Data urodzenia	Data śmierci
264	Nawal Józef	8, 7, 1876	6, 6, 1937
268	Szublicki Jan	14, 2, 1887	17, 3, 1941
269	Kulska Karol	26, 10, 1839	8, 6, 1932
270	Banacz Franciszek	28, 7, 1875	17, 1, 1937
275	Stadowski Adolf	13, 1, 1866	8, 4, 1938
277	Czaja Maria	—	19, 8, 1923
281	Nowak Alfons	8, 8, 1868	13, 3, 1940
301	Klimyk Paweł	9, 1, 1859	21, 7, 1923
304	Jarczyk Grzegorz	25, 11, 1902	8, 5, 1904
309	Kichalska Maria	23, 4, 1849	1, 9, 1944
312	Mikita Otton	18, 10, 1853	21, 4, 1926
312	Sierański —	8, 12, 1866	21, 4, 1936
314	Przybilla Katte	22, 5, 1906	11, 1, 1941
328	Baranowski Bernard	19, 5, 1898	21, 7, 1926
330	Slokaczek Anna	4, 9, 1875	25, 6, 1929
348	Kruczek Joanna	16, 6, 1861	4, 12, 1940
352	Zakowski Roman	13, 12, 1891	1, 2, 1923
363	Brusznik Otton	14, 1, 1882	30, 5, 1925
374	Gatrek Maksymilian	16, 4, 1899	4, 6, 1929
382	Danbrowska Anna	9, 11, 1864	30, 1, 1942
382	Danbrowski Gustaw	24, 3, 1863	30, 1, 1942
382	Kozłowski Klemens	18, 11, 1849	20, 5, 1918
384	Kozłowska Joanna	27, 3, 1846	4, 2, 1921
384	Szalif Karol	11, 12, 1870	12, 5, 1924
384	Czysty Alfred	30, 5, 1890	26, 3, 1944
385	Blasek Rud	19, 9, 1821	24, 1, 1941
388	Jaszyk Emil	21, 9, 1867	21, 1, 1939
388	Stosik Willibald	1869	1939
388	Skroboll Anna	20, 7, 1867	19, 11, 1922
398	Piecz Grzegorz	29, 7, 1865	14, 5, 1936
400	Szuster Józefa	26, 2, 1858	18, 3, 1929
402	Smołka Jadwiga	7, 5, 1892	16, 2, 1931
409	Snopka Józef	13, 3, 1895	30, 3, 1938
410	Kalinka Józef	20, 6, 1848	25, 8, 1917
410	Kalinka Anna	17, 8, 1856	12, 10, 1918
410	Kalinka Marta	26, 8, 1890	7, 4, 1933
413	Nowoski Otton	11, 8, 1864	5, 9, 1928
413	Szymański Rudolf	29, 3, 1868	15, 7, 1932
415	Wingorski Antoni	24, 11, 1873	6, 4, 1928
416	Lis Emilia	22, 12, 1893	13, 1, 1937
418	Bratkowska Maria	24, 4, 1853	11, 3, 1941
418	Bratkowski Johann	17, 1, 1856	15, 2, 1929
420	Pustkowski Józef	9, 9, 1877	12, 12, 1940
420	Pustkowska Izabella	11, 7, 1870	—
422	Cieślik Józef	20, 2, 1877	30, 1, 1929
428	Niestrój Henryk	7, 5, 1910	13, 1, 1940
436	Werzmierzowski Johann	29, 8, 1862	10, 7, 1939

Nr. grobu	Imię i nazwisko	Data urodzenia	Data śmierci
453	Białok Marta	1900	1935
459	Siczańska Marta	21, 5, 1901	3, 10, 1939
461	Brzemień Benedykt	30, 4, 1874	18, 5, 1928
461	Brzemień Józef	30, 6, 1864	14, 7, 1927
462	Wengel Alfred	14, 4, 1891	4, 7, 1945
475	Regulska Anna	—	16, 11, 1847
481	Pasek Emilia	24, 6, 1921	15, 8, 1940
493	Pusz Józef	2, 1, 1811	18, 5, 1856
501	Kempska Maria	1, 3, 1860	24, 3, 1929
510	Pilkarski Antoni	23, 4, 1859	7, 1, 1930
513	Awanowicz Felicyt	11, 4, 1934	24, 2, 1941
518	Duszek Oskar	25, 8, 1861	29, 11, 1939
522	Kapolcha Margaritta	5, 4, 1890	23, 6, 1913
531	Stepan Gustaw	2, 1, 1882	27, 9, 1939
555	Lis Herman	18, 11, 1841	29, 11, 1920
555	Lis Maria	26, 1, 1855	5, 6, 1933
603	Skrypczyk Antonina	26, 3, 1898	6, 4, 1925
603	Wanszek Marta	5, 9, 1873	14, 12, 1930
605	Mrozek Joanna	4, 5, 1826	6, 3, 1921
620	Matysiek Otton	20, 2, 1873	16, 5, 1942
623	Nabiłło Bernard	13, 5, 1846	11, 11, 1857
623	Nabiłło Kornelia	11, 11, 1921	15, 9, 1943
659	Pierygo Edmund	21, 5, 1915	20, 10, 1931
659	Pietryja Anastazja	15, 4, 1856	15, 1, 1914
672	Piętka Adolf	15, 6, 1850	12, 8, 1942
674	Gratowski Lucjusz	1878	1935
682	Malik Eryk	2, 11, 1899	16, 6, 1942
698	Jarek August	23, 10, 1879	6, 12, 1942
703	Lagnowicz Karol	6, 1, 1861	22, 2, 1928
720	Klonek Feliks	30, 5, 1879	3, 4, 1939
837	Krafczyk Artur	14, 6, 1864	15, 3, 1938